

FLEXIBILITEIT EN INDIVIDUALITEIT KENMERKEN ALMEERSE FILMWIJK

Onlangs is in Almere voor de tweede keer de Buitenexpositie van de NWR BouwRAI gehouden. In de speciaal voor deze manifestatie ontworpen 'Filmwijk' zijn 36 projecten op het gebied van experimentele woningbouw gerealiseerd. Uit de architectuur en de bijzondere kleur- en materiaalkeuze van de projecten blijkt duidelijk het motto van de expositie: grensverleggend bouwen. In dit artikel besteedt AGORA aandacht aan de ontwikkeling van de stad Almere en in het bijzonder aan de Filmwijk.

Toen in 1975 de eerste paal in Almere de grond in ging, was de gemeente expliciet bedoeld als overloopgebied voor het door woningnood geteisterde Amsterdam. Inmiddels is Almere uitgegroeid tot een middelgrote gemeente van ruim 85.000 inwoners en met een gestage groei van circa 6.000 inwoners

per jaar is het nog steeds de snelst groeiende gemeente van Nederland.

OVERLOOP

In de beginjaren kwam het merendeel van de vestigers uit Amsterdam (in 1980 zo'n 70%). Almere biedt iets dat Amsterdam niet kan bieden, namelijk eengezinswoningen met een tuin, omringd door ruimte, groen en rust. Tegenwoordig komen de vestigers ook uit Utrecht, het Gooi en overig Noord-Holland. Daarnaast wordt bijna de helft van alle woningen betrokken door Almeerders. Waren de vestigers in eerste instantie bijna alleen maar jonge gezinnen met kinderen, nu vestigen zich ook meer een- en tweepersoonshuishoudens, starters op de woningmarkt en ouderen in Almere.

De stad biedt verschillende woonmilieus, van stedelijk tot landelijk. De enor-

me groei van de stad toont het succes aan. Nog steeds is de vraag naar woningen erg groot. In 1989 en 1990 werden gemiddeld zes woningen per dag verkocht. In de Vierde Nota Extra (1991) kreeg Almere de taakstelling om tussen 1995 en 2005 30.000 woningen te bouwen. Als dit gerealiseerd is, zal Almere circa 175.000 inwoners tellen.

PENDEL

Tot nu toe had het succes van Almere met name betrekking op het wonen. Het is echter niet in alle opzichten een succesverhaal. Het aantal arbeidsplaatsen in de gemeente is relatief gering. De uitgaande pendel bedraagt maar liefst 65%, wat hoog is in vergelijking met andere middelgrote gemeenten in Nederland. In samenhang hiermee staat de bereikbaarheid van Almere. Het uitgaande woon-werkverkeer bestond in 1990 voor 65% uit autogebruikers. Dit uit zich in dagelijkse filevorming richting Amsterdam. Naar verwacht zal in de toekomst meer gebruik gemaakt worden van de Flevospoorlijn, omdat de lijn vanaf 1993 aansluiting geeft op de Zuidelijke Ringspoorbaan om Amsterdam. Daarnaast is doortrekking van de snelweg A27 van Huizen naar Almere onontbeerlijk.

De 'attractiviteit' van de stad is gering. Almere mag dan een aantrekkelijk woonmilieu hebben, aan uitgaansvoorzieningen ontbreekt het nagenoeg geheel. Ruim de helft van het aantal Almeerders tussen de 15 en 65 jaar blijkt elders, en met name in Amsterdam, uit te gaan.

BANDSTAD

In het eind 1991 verschenen rapport 'Almere perspectief 2015' geeft de gemeente richting aan het Almere van de toekomst. Het meest opvallende uit

De Filmwijk vormt een halve cirkel, waarbinnen alle straten uitkomen op de twee hoofdradialen. Foto: Michel Hofmeester.

het rapport is het idee van de 'compacte bandstad'. Almere is opgebouwd uit verschillende kernen, met daartussen en er omheen landelijk gebied met recreatieve, agrarische en natuurlijke bestemmingen.

De kernen voorzien in principe in hun eigen functies. Almere-Stad is de centrale woonkern. Almere-Haven is kleinschaliger van opzet en is te karakteriseren als een klein stadje met veel groen en een centrum aan het Gooimeer. Almere-Buiten, als derde kern, ligt het meest westelijk en is wat eenvoudiger van opzet.

Als voortzetting van de meerkernige opzet komt de bandstad. De Flevo-spoorlijn zal de ruggegraat van de bandstad vormen en bouwlocaties zullen zoveel mogelijk langs de spoorlijn geconcentreerd worden. Door deze opzet zal de samenhang tussen de verschillende kernen groter worden en de meerkernige structuur zal langzaam vervagen. Almere-Stad zal het centrale hart van de stad vormen. Dit zal een concentratie van alle stedelijke voorzieningen in Almere-Stad tot gevolg hebben.

Naast de keuze voor de bandstad wordt in het rapport ook duidelijk gemaakt dat economische versterking van de gemeente noodzakelijk is, om de werkgelegenheid te vergroten en zodoende de uitgaande pendel te verlagen. Door ontwikkeling van de kern 'Almere-Poort' hoopt men nieuwe, hoogwaardige, innovatieve en schone industrie of buitenlandse vestigingen aan te kunnen trekken. Daarnaast wordt versterking van het voorzieningenapparaat zeer belangrijk geacht. Hierbij wil men zich vooral richten op de aantrekkelijkheid van voorzieningen voor huishoudens met een hoger inkomen en/of een hoger opleidingsniveau.

Wat betreft het wonen zal Almere zich blijven richten op het vormen van kwalitatief goede woonmilieus, voor bijna alle groepen op de woningmarkt: van starters tot 65-plussers, voor lagere en hogere inkomens. Wel zal de nadruk op eengezinswoningen blijven liggen, om-

De begane-grondetage van het project van architect Pieter Weeda ligt ongeveer vijftig centimeter boven het maaiveld, zodat vanuit de woonkamer over de geparkeerde auto's heen gekeken kan worden. Bron: Bouwbedrijf Moes.

dat hiernaar een enorme vraag komt uit met name Amsterdam, Utrecht en Het Gooi.

FILMWIJK

Het project waarmee Almere momenteel de aandacht naar zich toe trekt is de Filmwijk. De Filmwijk zal bij voltooiing circa 2000 woningen tellen. Het gedeelte dat reeds gerealiseerd is ligt aan het Weerwater, op loopafstand van het stadhuis en het stadscentrum. Dit deel telt, naast een basisschool en een gezondheidscentrum, 588 woningen en vormt de voorbeeldwijk van de Buitenexpositie van de NWR BouwRAI.

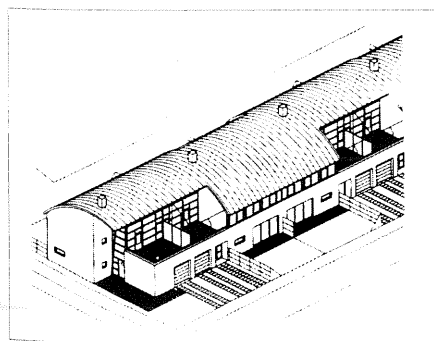
Het doel van de Buitenexpositie is het tonen van een staalkaart van woningbouw mogelijkheden in de jaren negentig. Maar liefst 33 architectenbureaus hebben aan de 36 woningbouwprojecten in de Filmwijk gewerkt. Het risico van een dergelijke versnippering binnen een plan van beperkte omvang is een oogverblindende kakafonie van stijlen en kleuren, die zonder supervisorschap bijna onvermijdelijk ontstaat. Alleen al

om die reden is een heldere stedenbouwkundige structuur geboden. De stedenbouwkundige opzet van de Filmwijk vertoont die helderheid in hoge mate. De wijk vormt een halve cirkel, waarbinnen alle straten zijn aangetakt aan twee hoofdradialen.

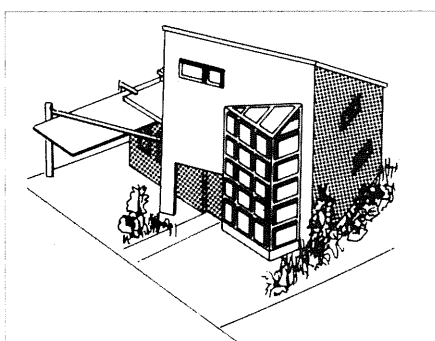
Bewoners kunnen hun bezoek met een gerust hart de Hollywoodlaan of de James Stewartstraat in sturen, met als enige aanvullende informatie de straat van bestemming links of rechts. Die zal men op zeker moment 'vanzelf' tegenkomen. Mocht het eerste bezoek in een enkel geval toch problemen opleveren, dan is dat nauwelijks te betreuren. De Filmwijk is de moeite van een bezichtiging zeker waard.

LEGPUZZEL

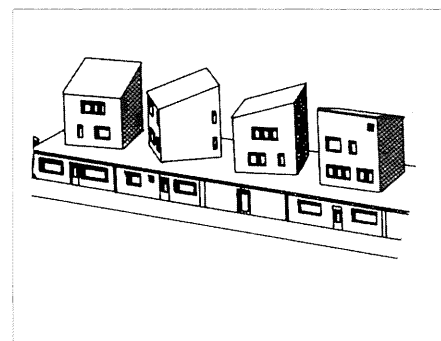
Door de ontwikkelingswijze heeft de gemeente Almere getracht de kakafonie enigszins binnen de perken te houden. De opdrachtgevers (ontwikkelaars, woningcorporaties, beleggers) moesten van de gemeente Almere een aantal woningen in een bepaalde financierings-

Kees de Kat

van den Berg

Verheijen

categorie realiseren. De uiteindelijke plaats van de woningen binnen het project stond in het ontwerp stadium nog niet vast. Architecten gingen aan de slag en leverden een ontwerp dat door de gemeentelijke dienst Stadsontwikkeling binnen het totale plan werd gesitueerd: de Buitenexpositie is dus als een legpuzzel in elkaar gezet.

Een handicap was het feit dat op het moment van de beslissing voor een bepaalde indeling, de kleur- en materiaalkeuze van de meeste projecten nog niet vaststond. De Filmwijk telt daardoor enkele bijzonder ongelukkige combinaties. De barbypop-woningen van Buma en Brandjes, met hardroze luifeltes boven de voordeur en een gekunstelde 'kuif' voor extra ruimte, steken schreeuwerig af bij de ingetogen en zorgvuldig vorm- en kleurgegeven houtskeletwoningen met een evenwichtige uitstraling, van bureau Lafour en Wijk.

FLEXIBEL

Het thema van de Buitenexpositie is 'flexibiliteit en individualiteit'. Mooie termen, die echter lang niet altijd garant staan voor kwaliteit. In de Filmwijk heeft flexibiliteit vooral betekend dat het 'doelgroepdenken' naar de achtergrond wordt gedrongen. Dit streven impliceert de eerdergenoemde wens van Almere juist veel verschillende doelgroepen aan te trekken. Door het realiseren van woningen die zowel aantrekkelijk zijn voor gezinnen met kleine kinderen als voor kinderloze tweeverdieners en empty-nesthuishoudens, tracht de gemeente zittende huishoudens aan zich te binden en enige variatie in de instroom te bevorderen. De flexibiliteit van de woningen komt met name tot uiting in de ruim bemeten plattegronden, de situering van keukens in het midden van het benedenvertrek (waardoor zowel voor als achter gewoond kan worden). In andere woningen ligt de keuken op de eerste verdieping, waardoor meer vrijheid ontstaat bij de plaats voor de woonkamer: op de begane grond, op de eer-

ste of op de tweede verdieping.

De individualiteit is vooral terug te vinden bij de projecten waarbij bewoners in de ontwerpfase invloed hebben kunnen uitoefenen. Het meest vergaande voorbeeld daarvan is het project 'Cayennepeper' van bureau Verheijen: zeven vrije-sectorwoningen met een onderbouw, met daar bovenop een in pastelgekleurd baksteen uitgevoerde toren met een lessenaarskap. Aspirantkopers konden zeven meter van de voorgevel en de gehele achtergevel zelf invullen en hadden daarnaast keuzemogelijkheden bij de kleur van de opbouw van hun woning.

Almere tracht de individualiteit binnen de perken te houden waar het tuinschuttingen en openbaar groen betreft. Een aantal woningen aan de Hollywoodlaan is door de gemeente reeds voorzien van houten voortuinhekjes die niet uit de toon zullen vallen bij de geplande beukenhagen langs deze hoofdradiaal. De komst van metershoge tuinschuttingen wordt in de Bouwverordening aan banden gelegd. Daarnaast worden voor de bewoners informatie-avonden georganiseerd, waarop voorlichting wordt gegeven over gewenste en niet gewenste afscheidingen.

ARCHITECTUUR

De Filmwijk telt op architectonisch gebied een aantal zeer aardige projecten, die niet alleen maar aantrekkelijk zijn voor architectuur-liefhebbers. Zo zijn er de acht frisgekleurde vrije-sectorwoningen in twee rijen van bureau Soeters, waarbij zowel de woonkamer als de keuken op de eerste verdieping is gesitueerd. De architect van dit project onderbouwt zijn keuze met de interessante filosofie dat het Nederlandse landschap eigenlijk minder geschikt is voor vrijstaande woonhuizen. Een heuvelachtig terrein is meer geëigend, omdat daarbij ook vanuit de begane grondvertrekken sprake is van uitzicht op de omgeving. Bovendien leidt de combinatie van een vlakke, winderige locatie en

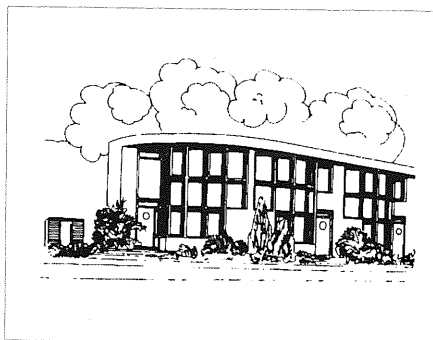
de wens tot beschutting in de tuin, tot een ontsiering van de omgeving met metershoge tuinschuttingen. Dit heeft Soeters ertoe gebracht de woonkamer en keuken op de eerste verdieping te situeren en te kiezen voor een laag ommuurd dakterras.

In opdracht van het Pensioenfonds voor Architectenbureaus (een opdrachtgever waarin de gemeente Almere een erkenning ziet van haar streven naar woningbouw van hoge kwaliteit) ontwierp bureau De Kat het project 'Radiaal-gewijs': 28 premiehuurwoningen in een basistype. Daarbij is uitgegaan van de gedachte dat een bouwblok geen echte voor- en achterkant dient te hebben. Binnen een bouwblok krijgen de woningen twee aan twee afwisselend de voordeur in een andere straat. Deze woningen hebben een bijna klassieke uitstraling, wat nog sterker geldt voor een gebogen rij woningen van de architect Pieter Weeda. De begane-grondetage van dit witgepleisterde project is zo'n vijftig centimeter boven het maaiveld getild. Hierdoor wordt het mogelijk vanuit de woonkamer over de geparkeerde auto's heen te kijken.

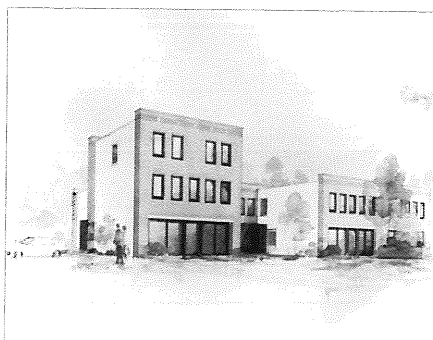
De Filmwijk mag dan zo hier en daar kakafonisch zijn, het is een verademing langs projecten te lopen waaraan duidelijk te zien is dat zij niet op de 'automatische piloot' ontworpen zijn. De Amsterdamse School-achtige zijgevel van de Mecanoo-woningen, de ronde gevelkoppelen van de woningen van Theo Bosch, de kleuren van het project van Loof en Van Stigt, de kwaliteit van het project van bureau Lafour en Wijk, zij maken een bezoek aan de Filmwijk de moeite waard.

ALEIDA VAN DOORNUM EN LIA DE LANGE
Redactie AGORA

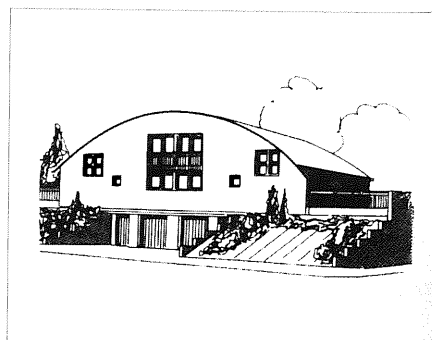
Van de projecten op de Buitenexpositie is een boek verschenen onder de titel *Grensverleggend bouwen; Filmwijk Almere*, prijs: f37,50 (paperback) of f52,50 (gebonden). Inlichtingen bij de Nationale Woningraad, tel. 03240-91222

Theo Bosch

Slokker

Sjoerd soeters